

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

*Ю. І. Пилипенко, д. е. н., професор, НТУ «Дніпровська політехніка»,
pylypenkoYI@gmail.com, orcid.org/0000-0002-4772-1492,
М. І. Кудрявцев, студент, НТУ «Дніпровська політехніка»*

Методологія дослідження. При виконанні дослідження було використано наступні методи: аналізу й синтезу – для з'ясування характерних рис міжнародного бізнесу та проблем і тенденцій його розвитку в Україні; загального й особливого – для визначення особливостей геополітичних і гео економічних процесів та їх впливу на розвиток міжнародного бізнесу в сучасних умовах; індукції та дедукції – для виокремлення напрямів геополітичної та гео економічної стратегії України в умовах військових, політичних та економічних загроз.

Результати дослідження. Проаналізовано характерні риси міжнародного бізнесу і показано проблеми та тенденції його розвитку в Україні. Підкреслено особливу роль ТНК в світогосподарських процесах під впливом глобалізаційних тенденцій сучасності. Охарактеризовано стан залучення прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку та динаміку зовнішньої торгівлі нашої країни. Розкрито характерні особливості геополітичних та гео економічних процесів світової економіки в умовах агресії проти України та їх вплив на розвиток міжнародного бізнесу. Виокремлено основні геополітичні загрози України. Проаналізовано напрями геополітичної та гео економічної стратегії нашої держави в умовах військових, політичних та економічних загроз.

Новизна. Розкрито основні форми впливу геополітичних та гео економічних процесів на тенденції розвитку світового міжнародного бізнесу, виокремлено основні геополітичні загрози для України.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані в процесі планування міжнародної економічної діяльності вітчизняних підприємств на світових ринках.

Ключові слова: міжнародний бізнес, геополітика, гео економіка, прями іноземні інвестиції, міжнародна торгівля, геополітичні ризики.

Постановка проблеми. В кінці ХХ на початку ХХІ століття в системі міжнародних відносин спостерігалася чітка тенденція зміщення векторів геополітичної боротьби в сферу економіки. Транснаціональні компанії, національні держави та міжнародні інтеграційні утворення активно об'єднували свої зусилля задля покращення власних конкурентних позицій на світових ринках, використовуючи для цього весь спектр економічних, політичних, технологічних, ідеологічних та інколи і військових заходів. Фактично, традиційна геополітика, яка концентрувалася на військово-політичному потенціалі держави та домінуючій ролі географічних факторів поступилася новій геополітиці або

гео економіці, яка робить акцент на економічному потенціалі держави та її інституційних одиниць. В цих умовах, ті країни, які не володіють можливостями та навичками участі в гео економічному протистоянні, які не враховують гео економічні реалії ХХІ століття при формуванні своєї національної та зовнішньої економічної політики, ризикують приректи себе на стратегічний програш.

З огляду на подібні тенденції, особливості теоретичної та практичної актуальності набуває проблематика дослідження геополітичної картини світу, факторів, які її трансформують, форм та методів ведення геополітичної (гео економічної) стратегії національними державами. Особливо нагальним

вирішення цього питання є для нашої держави, яка опинилася в центрі геополітичної боротьби, піддаючись найбільш жорстким та брудним методам геополітичного протистояння у формі військової агресії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна наука приділяла постійну увагу проблемам геополітики та геоekonomіки, ролі міжнародного бізнесу в сучасній світовій економіці, починаючи з моменту отримання нашою державою самостійності. Серед провідних вчених України, які звертали увагу на окремі аспекти даних проблем, необхідно, на наш погляд, виділити Н. Грущинську [1], І. Гузенко [2], В. Ільїна [3], А. Македона [4], А. Філіпенка [5] та багатьох інших. Разом з тим, з огляду на новітні виклики, пов'язані із військовою агресією проти нашої країни, дослідження геополітичних та геоekonomічних чинників стратегічного розвитку нашої країни, у тому числі в контексті ведення міжнародного бізнесу, буде залишатися в центрі вітчизняних наукових досліджень.

Формулювання мети статті. Метою даної статті є аналіз геополітичних та геоekonomічних факторів впливу на результативність ведення міжнародної підприємницької діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний бізнес представляє собою взаємовідносини фірм різних форм власності або їхніх підрозділів, що знаходяться в різних країнах, головною метою яких є одержання прибутку за рахунок отримання вигод із переваг ділових міжнародних операцій. Глобалізація міжнародного бізнесу проявляється перш за все в активізації в останні роки діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) і в появі корпорацій, що перебувають на вищому щаблі їх розвитку – глобальних ТНК. Починаючи з 1980-х років глобальна конкуренція стає настільки важливим фактором розвитку світової та національних економік, що вона починає вирішальним чином впливати на стратегічне планування та управління не тільки у найбільших транснаціональних корпораціях (ТНК), а й у компаніях, які традиційно орієнтувалися на національний ринок. Компанії прямо чи

опосередковано впливають на процеси, які відбуваються у міжнародному бізнесі.

Не минули осторонь подібні тенденції і національну економіку України, проте в силу внутрішніх проблем національної економіки вектори зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств та діяльність міжнародних компаній всередині країни мали певну специфіку. Неефективність ринкових трансформацій зумовило ситуацію, що, на відміну від країн Центральної та Східної Європи, Україна так і залишилась експортером переважно сировини та напівфабрикатів і не спромоглася збільшити частку товарів з високою доданою вартістю в загальній структурі експорту. Як результат, скласти гідну конкуренцію на світових ринках високотехнологічної продукції наша країна не спромоглася.

У цілому здатність вітчизняних підприємств в період післявоєнної відбудови підвищити свою конкурентоспроможність в глобальній економіці багато у чому буде визначатися якістю подальших ринкових трансформацій, досягнутим загальним рівнем економічного розвитку країни, реальною інноваційністю діяльності господарюючих суб'єктів, характером структурної перебудови національного виробництва і, звичайно, суттєвим покращенням інституційного середовища нашої країни. Власне, саме надвисокі корупційні ризики від вкладення капіталу багато у чому стримувало іноземних інвесторів від діяльності на внутрішньому ринку України. Поряд з цим, на масштаби потенційних інвестицій у вітчизняну економіку від іноземних компаній негативно впливали нечіткі правила гри щодо прав власності, нестабільність економічного та політичного середовища, слабкий рівень ринкової інфраструктури тощо.

Проте, незважаючи на існуючі проблеми і негативні тенденції розвитку міжнародного бізнесу, Україна з точки зору довгострокових перспектив, безумовно, цікавила іноземних інвесторів. Цей інтерес визначався як загальними масштабами сфери застосування іноземних інвестицій, так і хоч повільними, проте все ж таки позитивними зрушеннями в країні. Про це свідчить статистика прямих іноземних інвестицій в Україну в довоєнний період (див. таблицю 1).

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за 2015–2021 рр.

Показник, тис.дол. США	Роки				
	2015	2017	2018	2020	2021
Загальна сума інвестицій (на початок періоду)	1438236,5	2810678,6	3281781,7	4555262,3	5471815,7
Збільшення капіталу нерезидентів	759206,8	754823,6	792239,3	1074820,1	1319875,1
у т. ч.: у грошовій формі	298794,5	358523,7	458247,5	491491,1	754281,2
у формі майна	378036,8	217529,0	240289,4	373171,8	483620,8
Зменшення капіталу нерезидентів	124853,2	263891,0	189588,0	368827,9	340375,5
у т. ч.: вилучення грошових, майнових та інших внесків	79501,8	173469,3	140253,7	204197,0	152426,0
Інші форми вилучення капіталу	44752,8	89452,1	45305,1	158.530,0	35983,0

Джерело: [6].

Як свідчать дані таблиці, протягом 2015–2021 рр. спостерігалася стійка тенденція до збільшення загальних обсягів інвестицій з певним невеликим зростанням їх темпів у 2020–2021 рр. Зрозуміло, що окрім «внутрішніх» негативних моментів, про які вже було сказано вище, гальмування притоку іноземних інвестицій відбувалося і під впливом загальносвітових негативних процесів, спричинених пандемією Covid-19. Ця пандемія привела до скорочення глобального ВВП на 3,9% у 2020 році, проте світова економіка відносно швидко пристосувалася до цієї ситуації. Як свідчить аналіз спеціалістів центру Разумкова «... втрати, яких зазнала світова економіка, були значними в перші місяці поширення пандемії 2020р., однак так само досить швидким було надолуження таких втрат у 2021р. Хоча на кінець 2021р. не в усіх країнах виробництво вийшло на докризовий рі-

вень, однак загальні (дворічні) втрати виявилися значно меншими, ніж оцінювалось спочатку. Більше того, за результатами 2020–2021 рр. (пандемічних років) світова економіка навіть зросла на понад 2,5%» [7, с.6]. Відтак у 2022 рік світ входив з оптимістичними очікуваннями, «... оскільки попередній рік, незважаючи на прояв нових пандемічних хвиль, продемонстрував можливості прискореного відновлення провідних країн, а з ними і глобальної економіки загалом... Однак, усі позитивні очікування, усі започатковані позитивні тенденції були зруйновані росією наприкінці лютого 2022 р.» [7, с.5].

Зрозуміло, що найбільші втрати, у тому числі економічні, несе сьогодні Україна. Якщо подивитися на динаміку зовнішньої торгівлі нашої країни, то очевидним є катастрофічне скорочення експортно-імпорتنих операцій у 2022 році в цілому по Україні та по її окремим регіонам (див. таблицю 2).

Таблиця 2

Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами України за 9 місяців 2022 року

	Експорт			Імпорт			Сальдо
	тис.дол. США	у % до 9 місяців 2021	у % до загального обсягу	тис.дол. США	у % до 9 місяців 2021	у % до загального обсягу	
Україна	33065464,6	68,6	100,0	38484190,3	76,3	100,0	-5418725,7
у тому числі							
Вінницька	1082296,0	133,2	3,3	438753,7	89,7	1,1	643542,3
Волинська	746617,4	124,1	2,3	1430455,8	117,5	3,7	-683838,4
Дніпропетровська	5184570,5	54,3	15,7	2937071,7	73,4	7,6	2247498,8
Донецька	255144,4	4,9	0,8	128748,9	9,9	0,3	126395,5
Житомирська	522982,2	92,2	1,6	757682,4	152,9	2,0	-234700,2
Закарпатська	1466122,3	118,6	4,4	1266455,8	101,9	3,3	199666,5
Запорізька	2651395,1	77,7	8,0	988867,1	71,0	2,6	1662528,0

Івано-Франківська	510118,9	59,8	1,5	470732,2	65,8	1,2	39386,7
Київська	1534518,1	87,8	4,6	2512131,7	63,6	6,5	-977613,6
Кіровоградська	609562,7	89,0	1,8	174668,3	82,2	0,5	434894,4
Луганська	8431,6	6,7	0,0	11621,4	6,1	0,0	-3189,8
Львівська	2219816,2	105,6	6,7	3833435,2	114,6	10,0	-1613619,0
Миколаївська	1372050,5	67,1	4,1	626125,8	79,4	1,6	745924,7
Одеська	1592380,4	149,0	4,8	1510611,3	93,1	3,9	81769,1
Полтавська	1508606,5	60,3	4,6	928164,6	78,0	2,4	580441,9
Рівненська	553612,7	108,9	1,7	359521,6	94,0	0,9	194091,1
Сумська	499559,8	67,9	1,5	373251,4	60,2	1,0	126308,4
Тернопільська	519440,3	116,2	1,6	355139,0	87,7	0,9	164301,3
Харківська	616189,2	48,0	1,9	893411,2	51,2	2,3	-277222,0
Херсонська	69919,0	22,9	0,2	47999,4	24,0	0,1	21919,6
Хмельницька	535194,7	86,6	1,6	490292,8	110,9	1,3	44901,9
Черкаська	867692,7	156,0	2,6	500945,5	70,8	1,3	366747,2
Чернівецька	207429,0	136,4	0,6	315934,2	228,6	0,8	-108505,2
Чернігівська	507846,4	63,0	1,5	207875,5	61,6	0,5	299970,9
м.Київ	7364922,2	72,2	22,3	15177237,1	71,4	39,4	-7812314,9

У цілому за вказаний період порівняно з аналогічним 2021 року експорт з нашої держави скоротився на 31,4 %, а імпорт – на 23,7 %. Особливо значне падіння експортно-імпортних операцій спостерігається в тих регіонах, де безпосередньо відбуваються військові дії та тих, які до них наближені. Подібні тенденції є об'єктивними в умовах війни і в цілому відповідають оцінкам загального зниження ВВП нашої країни у 2022 році. Очевидно, що подібна негативна тенденція під час активних воєнних дій буде зберігатися, тому Україні з метою мінімації такого негативного впливу та формування передумов післявоєнної відбудови необхідна розробка науково-вживаної стратегії свого подальшого економічного розвитку.

Важливим чинником подібної стратегії є врахування в ній всього комплексу новітніх геополітичних та гео економічних реалій. З теоретичної точки зору ми погоджуємося з В. Македоном щодо загальної конструкції економіки, як концепції «... зовнішньоекономічної стратегії і формування зовнішньоекономічних доктрин, яка вписується в загальну теоретичну панораму, що складається з трьох взаємообумовлених і взаємозалежних частин: світова господарська система: внутрішній економічний «регламент»; зовнішньоекономічна макромодель: генезис системи зв'язків національної економіки із зовнішньою сферою; стратегічний арсенал реалізації національної доктрини (технологія операцій на

світогосподарській арені – високі гео економічні технології) [4, с.35].

З цієї точки зору зараз загальна картина світової економіки є дуже пригніченою, оскільки війна відкрила новий розділ у міжнародних відносинах, із серйозними наслідками для глобального економічного порядку. Війна веде до зростання цін на сировинні товари, збільшує перебої у постачаннях, підвищує продовольчу нестабільність та рівень бідності, розганяє інфляцію, сприяє посиленню умов кредитування, підвищує вразливість фінансової системи та невизначеність економічного курсу. Існують різні фактори ризику, які можуть погіршити цю картину, включаючи посилення геополітичної напруженості, наростання стагфляційних проблем та фінансової нестабільності, збереження труднощів із постачанням та зростання продовольчої нестабільності. Ці фактори ризику наголошують на необхідності вжиття рішучих заходів в рамках макроекономічної та структурної політики на глобальному та національному рівнях.

Аналіз геополітичних особливостей України дозволяє вести мову про наявність багатьох переваг. Насамперед, це пов'язано з її надзвичайно вигідним географічним розташуванням, оскільки в ракурсі геополітики вона займає на Євразійському континенті винятково важливе, багато в чому

унікальне місце, яке часто визначають поняттями «географічний центр Європи», «перехрестя між Сходом і Заходом». Маючи велику територію і посідаючи в Європі шосте місце за чисельністю населення, Україна володіє унікальними природними умовами, вигідно відрізняючись родючістю ґрунтів, значною кількістю корисних копалин, сприятливими кліматичними умовами та відносно розвиненими шляхами сполучень.

Для реалізації цих переваг необхідно враховувати геополітичні ризики, під якими розуміється ймовірність виникнення перешкод чи негативних наслідків при укладанні та реалізації міжнародних договорів внаслідок впливу сукупності геополітичних факторів, що впливають на становище держав-партнерів. З практичної точки зору при аналізі геополітичних ризиків необхідно встановити, якою мірою та чи інша держава має економічний суверенітет і здатна сприяти реалізації укладених домовленостей, або її економічний суверенітет є досить фіктивним поняттям, що в умовах глобалізації є поширеним явищем серед багатьох країн, що розвиваються.

Насамперед, в реалізації своєї геостратегії Україна буде орієнтується на країни-сусіди, вивчати їх сильні та слабкі сторони, переймати найкращі елементи розвитку та внутрішнього управління. Наша держава змушена давати відповіді не лише на зовнішні виклики, протидіючи агресії з боку росії, добиваючись відновлення своєї територіально-політичної цілісності, оптимізації міжнародно-політичних взаємин з іншими державами, але й розв'язувати низку внутрішніх політичних, демографічних, соціально-культурних й економічних проблем, які так і не були повністю вирішені за всі роки реформ.

Як влучно відзначено фахівцями центру Розумкова, «...здобуття Україною певного місця у новому світі може відбуватися двома шляхами. Можна пливати за течією, посилаючись на руйнівні наслідки війни, об'єктивні та суб'єктивні обмеження, розраховуючи, що партнери допоможуть Україні вирватися з прірви, в якій вона опинилася внаслідок війни (умовний «План Маршалла»), і згодом самі визначать її місце у глобальному та регіональному порядку денному. Але,

по-перше, це місце може виявитися зовсім не тим (або не зовсім тим), про яке мріють українці, а по-друге – у цьому випадку Україна розглядатиметься навіть її найближчими партнерами як об'єкт у процесах, що відбуваються, а не рівноправний суб'єкт, що бере участь у визначенні їх перебігу. Україна сама визначає візію свого майбутнього, цілі, що забезпечують досягнення бажаного стану, алгоритм дій (взаємопов'язані плани, програми) досягнення цілей, реалістично оцінює власні ресурси та, за потреби, потенційні і досяжні їх зовнішні джерела, ретельно аналізує ризики, що можуть завадити реалізації планів і потрібні засоби з їх усунення чи мінімізації – без усього цього візія майбутнього може виявитися не більше, ніж утопією. Такий підхід характеризує позицію цілеспрямованого суб'єкта, приреченого на важку працю, але гідного поваги (або принаймні уваги) з боку як партнерів, так і конкурентів і ворогів» [7, с.101].

Висновки. Ефективна інтеграція України у світовий економічний простір у якості потужного та рівноправного партнера є обов'язковим завданням побудови її державності та економіки. Але для того, щоб цей процес дійсно приніс очікувані результати, потрібно, з одного боку, враховувати геоекономічні та геополітичні реалії сучасного світу та, з іншого, намагатися досягти реалізації національних пріоритетів нашої держави в глобальній економіці. На сьогодні геополітичні завдання України не можна зводити лише до збереження суверенітету, відновлення територіально-політичної цілісності, а розглядати можливість посилення її конструктивної ролі як на регіональному, так і загальносвітовому рівнях. Це необхідно для забезпечення соціально-економічних та військово-політичних потреб українського суспільства, а також підвищення ролі української держави в світі.

Література

1. Грущинська Н.М. Геоекономічна стратегія в умовах міжнародної конкуренції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Випуск 9. С. 30-33.
2. Гузенко І.Ю. Геоекономічні та геополітичні детермінанти світової економіки: класичні інтерпретації в світлі сучасності. *Економічний вісник НГУ*. 2018. №2. С. 9-16.

3. Ільїн В.В. Геоелекономічний простір в структурі сучасного світу: теоретико-методологічний контекст. *Стратегія розвитку України*. 2018. №1. С. 23-27.

4. Македон В.В. Геоелекономіка та її вплив на стратегії розвитку національної економіки країни: теоретико-методологічний підхід. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 13. С.33-38.

5. Філіпенко А. Особливості дослідження глобальних трансформацій. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*. 2012. № 1. С. 273-276.

6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Геополітичні та геоелекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf

References

1. Hrushchynska, N.M. (2016). Heoekonomichna stratehiya v umovakh mizhnarodnoyi konkurentsii. Nau-

kovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, (9), 30-33.

2. Huzenko, I.Yu. (2018). Heoekonomichni ta heopolitychni determinanty svitovoyi ekonomiky: klasychni interpretatsiyi v svitli suchasnosti. *Ekonomichnyy visnyk NHU*, (2), 9-16.

3. Ilyin, V.V. (2018). Heoekonomichnyy prostir v strukturі suchasnoho svitu: teoretyko-metodolohichnyy kontekst. *Stratehiya rozvytku Ukrainy*, (1), 23-27.

4. Makedon, V.V. (2016). Heoekonomika ta yiyi vplyv na stratehiyi rozvytku natsionalnoi ekonomiky krainy: teoretyko-metodolohichnyy pidkhid. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, (13), 33-38.

5. Filipenko, A. (2012). Osoblyvosti doslidzhennia hlobalnykh transformatsiy. *Stratehiia rozvytku Ukrayiny (ekonomika, sotsiolohiya, pravo)*, (1), 273-276.

6. Depzhavna sluzhba statystyky Ukpainy. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Yurchyshyn, V. (Ed.). (2022). Heopolitychni ta heoekonomichni zminy, formovani pid vplyvom rosiyskoi ahresii, ta onovlennia mistsia Ukrainy u svitovomu prostori. Kyiv: Tsentrazumkova. Retrieved from https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf

GEOPOLITICAL AND GEOECONOMIC ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL BUSINESS

Yu. I. Pylypenko, D.E., Professor, Dnipro University of Technology,

M. I. Kudryavtsev, student, Dnipro University of Technology

Methods. The following methods were used for the research: analysis and synthesis – to find out the features of international business and the problems and trends of its development in Ukraine; general and special – to determine the peculiarities of geopolitical and geoeconomic processes and their influence on the development of international business in modern conditions; induction and deduction – to distinguish the directions of geopolitical and geoeconomic strategy of Ukraine in terms of military, political and economic demands.

Results. The features of international business are analyzed and the problems and trends of its development in Ukraine are shown. The special role of transnational companies in global economic processes under the influence of modern globalization trends is emphasized. The state of attraction of direct foreign investments in the domestic economy and the dynamics of foreign trade of our country are characterized. The features of geopolitical and geoeconomic processes of the world economy in the conditions of aggression against Ukraine and their influence on the development of international business are disclosed. The main geopolitical threats of Ukraine are highlighted. The directions of the geopolitical and geoeconomic strategy of our state in terms of military, political and economic threats are analyzed.

Novelty. The main forms of influence of geopolitical and geoeconomic processes on the development trends of world international business are revealed, the main geopolitical threats for Ukraine are highlighted.

Practical value. The results of the study can be used in the process of planning the international economic activity of domestic enterprises on world markets.

Keywords: international business, geopolitics, geoeconomics, direct foreign investments, international trade, geopolitical risks.

Надійшла до редакції 14.09.22 р.